

ਕਾਮੇਸ਼ਵਰੀ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਅੰਰਤ

12 ਜੁਲਾਈ, 1998 ਟੈਂਗੋਰ ਥਾਈਏਟਰ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਵੀ ਦੀ ਲੰਮੀ
ਕਵਿਤਾ 'ਕਾਮੇਸ਼ਵਰੀ' ਦੀ ਨਾਟਕੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ
ਵੇਖ ਕੇ ਇਕਦਮ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੋਇਆ ਕਿ
ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ
ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਨਾਟਕੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨੀ ਕੋਈ
ਠੀਕ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੰਨ੍ਹੇ ਕਾਮ ਦੀ ਸਟੇਜ
ਉੱਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਲਾਕਾਰਾਂ
ਵਲੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਊ-ਕਲਾ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ
ਸਿਖਲਾਈ ਨਹੀਂ, ਅੱਖਦੀ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ
ਓਪਰੀ ਵੀ ਸੀ। ਓਪਰੀ ਸ਼ਬਦ ਤਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਰਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦੀਆਂ ਰਿਵਾਇਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ
ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅੰਰਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦੀਆਂ
ਆਪਣੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ
ਪਹਿਚਾਣ ਵੀ ਹੈ। ਈਸ਼ਵਰ ਚੰਦਰ ਨੰਦਾ ਤੋਂ ਲੈ
ਕੇ ਅੱਜ ਤਕ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦੇ ਸਫਰ ਵਿਚ
ਨਾਟਕਕਾਰਾਂ ਨੇ ਅੰਰਤ ਦੀ ਤ੍ਰਾਮਦੀ, ਜਾਗ੍ਰਤੀ
ਅਤੇ ਬਗਾਵਤ ਦੀ ਗੱਲ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ
ਸਮਰੱਥਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅੰਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ
ਆਪਣੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇਸਾ ਪੰਜਾਬੀ
ਨਾਟਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ
ਉਪਭੋਗਤਾ ਵਾਲਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ
ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ
ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ
ਹਨ ਤਾਂ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਇਸ ਅਮਲ ਵਿਚ
ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਧੁੰਦਲੀਆਂ ਨਾ ਹੋ
ਜਾਣ। ਇਸ ਲਈ ਅੰਰਤਾਂ ਦੇ ਸਿਲਮਿਲੇ ਵਿਚ
ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦਾ ਇਕ ਸੰਖੇਪ ਸਰਵੇਖਣ ਇਥੇ
ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੱਲ ਆਈ, ਸੀ. ਨੰਦਾ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਜਿਥੇ ਉਹਦੇ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਉਥੇ
ਅੰਰਤਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸਮਾਜਕ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ
ਵਿਰੁੱਧ ਨੰਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਂਦਾ ਹੈ।
ਉਹਦੇ ਨਾਟਕ 'ਸੁਹਾਗ' ਅਤੇ 'ਸੁਭੱਦਰ' ਇਸ
ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। 'ਸੁਹਾਗ' ਪੰਜਾਬੀ
ਇਕਾਂਗੀ ਨਾਟਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਾਹਕਾਰ ਨਾਟਕ
ਹੈ। ਇਸ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਉਸ ਤ੍ਰਾਮਦੀ ਦੀ
ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਧੀਆਂ ਪੈਸੇ ਪਿੱਛੇ ਵੇਖੀਆਂ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਜੋੜ ਜੋੜ ਜੋੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਮੇਲੇ ਵਿਅਹ ਵੇਲੇ ਘਰੋਂ ਨੱਸ ਜਾਂਦੀ

ਹੈ ਤਾਂ ਗੁੱਡੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੀ ਬਾਲੜੀ ਉਮਰ
ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਮੰਡਪ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਪ ਨੇ ਰਕਮ ਉਗਰਾਵੀ ਹੋਈ ਹੈ।
'ਸੁਭੱਦਰ' ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਦੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਸੌਚ
ਦਾ ਫਰਕ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਭੱਦਰਾ
ਵਿਹਾਰ ਹੈ। ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਉਹ ਤਸੀਹੇ ਕੱਟ ਰਹੀ
ਹੈ। ਉਹਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ
ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭੈਣ ਨੂੰ ਸਹੁਰੇ ਘਰੋਂ
ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਦਾ
ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 1920 ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ
ਉਹ ਨਾਟਕ ਅੱਜ ਵੀ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਗਕਾਰ ਰੱਖਦਾ
ਹੈ। ਉਹਦਾ ਸੁਨੇਹਾ 'ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪੰਤਿਆ, ਕੀ
ਖੜ ਖੜ ਲਈ ਏ, ਪਤਖੜ ਹੋਏ ਪੁਰਾਣੇ, ਰੁੱਤ
ਨਵਿਆਂ ਦੀ ਆਈ ਏ' ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣ
ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਨੰਦਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਰਤ

ਦੀ ਬੱਲੀ ਦੀ ਤਾਰੇ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਜ਼ਲਮ ਦੀ
ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਬੇਵੱਸ ਰੋ ਕੇ ਖੂੰਹ ਵਿਚ ਛਾਲ
ਮਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੁਖਾਂਤ ਹੈ, 'ਬੱਲੀਏ ਕਣਕ
ਦੀਏ, ਤੈਨੂੰ ਬਾਣੀ ਨਸੀਬਾਂ ਵਾਲੇ'। ਲੋਹ
ਕੁੱਟ' ਦੀ ਬੱਣੇ ਬਗਾਵਤ ਦਾ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਲੈਂਦੀ
ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਲ ਘਰੋਂ ਨੱਸਣ
ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਆਪਣੀ ਧੀ
ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਕੇਸਰੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ
ਘਰੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੇਵੱਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
ਸਜ਼ੋਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪ ਖਲੋਂਦੀ ਹੈ।
ਕਾਮੇਸ਼ਵਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਈ
ਥਾਂ ਗਾਰੀਨੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਦਤ
ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਓਪਰੇ ਨਹੀਂ
ਲਗਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਸਮੇਟੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਅੱਜ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਅੰਰਤ ਦੀ ਸਮਾਜ

ਗਲਤੀ ਮਰਦ ਕਰੇਗਾ, ਗਾਲੂ ਅੰਰਤ ਨਾਲ
ਜੁੜੇਗੀ। ਇਹ ਗਾਲੂ ਮਾਂ, ਭੈਣ ਧੀ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਇਹ ਸਮਾਜ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਨਵੀ ਦਾ
ਇਹ ਸਤਿਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਭਿਆ ਸਮਾਜ
ਨਹੀਂ ਕਹਿਲਾ ਸਕਦਾ।
ਗੜਬੜ ਹੋਵੇ, ਝਗੜਾ ਹੋਵੇ, ਲੜਾਈ ਹੋਵੇ,
ਫਸਾਦ ਹੋਵੇ, ਜੰਗ ਹੋਵੇ, ਦੇਸ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਵੇ,
ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਅਸਮਤ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ
ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦਾ ਯੁੱਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਰਤ ਦੀ
ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਅਤੇ ਬਗਾਵਤ ਦਾ ਯੱਗ ਹੈ। ਉਹ
ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ
ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਬਾਅਦੀ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼
ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਦੇ
ਹੋਰਨਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਾਂਗੂ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਰੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਜੋਰਦਾਰ ਪ੍ਰਗਾਵਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲਾਂ
ਹਨ, 'ਬੇਗਮੇ ਦੀ ਧੀ' ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ੁਲੋ
ਮਾਸਟਰਨੀ ਆਪਣੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ 'ਤੇ ਹੋਏ
ਜ਼ਲਮ ਦਾ ਬਦਲਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵੈਲੀ ਬਦਲਾ
ਕੋਲੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। 'ਸਵੇਰ ਦੀ ਲੋਅ', 'ਚ ਲੀਗਾਂ
ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰੇਸਾਮੇ ਆਪਣੇ ਬੇਗੇ
ਵਿਚ ਦਾਤਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। 'ਖੰਬਾਂ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ'
ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਫਰਕ ਵਿਹੁਪ ਬਗਾਵਤ ਹੈ।
'ਫੌਜਣ', ਵਿਧਾਵੇਂ ਹੋਈ ਫੌਜਣ ਦਾ ਮੁੜ ਵਿਅਹ
ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਵੇਸਵੇਂ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। 'ਸਰ-
ਪੈਂਚਣੀਂ' ਇਕ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਆਲੀ
ਅੰਰਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗਲਤ
ਸੇਚ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅੰਰਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ
ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚਲਿਆ ਹੈ। ਸਮਾਜ
ਦੀਆਂ ਹੰਦੇ ਰੂਕੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਇਹਨੇ
ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਵੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਈਆ
ਹੈ। ਇਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

ਕਾਮੇਸ਼ਵਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ
ਦੇ ਬੇਗੇ ਹੋਏ ਫਿਕਰ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ
ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦੇ ਜਾਣੇ ਹੋਏ
ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਸਾਂਘੀ, ਹਰਦੀਪ ਗਿੱਲ, ਅਨੀਤਾ
ਦੇਵਗਾਨ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜੇ ਸੰਕੇਚ ਅਤੇ
ਖਬਰਦਾਰੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ
ਦੀ ਵਰਤੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ
ਦੂਰ ਲਿਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਲਾ ਤੇ ਜਿੰਦਗੀ

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ
ਕੀਤੀ ਹੈ। 'ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਸਹਿਰੋਂ', 'ਨਵਾਂ ਚਾਨਣ',
'ਖੇਡਣ ਦੇ ਦਿਨ ਚਾਰ' ਆਦਿ ਨਾਟਕ ਇਹਦਾ
ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ। ਇਹ ਤ੍ਰਾਮਦੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾਗ੍ਰਤੀ
ਦੇ ਸਫਰ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੈ। 'ਸੇਭਾ ਸ਼ਕਤੀ' ਨਾਟਕ
ਅੰਰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। 1935 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ
ਹੋਈ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਦੀ
ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਪੂਰੀ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਮਾਈਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦਿਆਲ
ਸਿੰਘ ਫੁੱਲ ਆਪਣੇ ਨਾਟਕ 'ਪਰਤੀ ਦੀ ਜਾਈ'
ਵਿਚ ਮਾਈ ਭਾਗੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ
ਅੱਗੇ ਤੇਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ
ਹੈ।

ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ
ਛੁੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਬਲਦੰਤ ਗਾਰੀਗੀ ਆਪਣੇ
ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਗਿਆ। 1945 ਦੇ
ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨਾਟਕਾਂ 'ਲੋਹਾ ਕੁੱਟ',
'ਕਣਕ ਦੀ ਬੱਲੀ', 'ਕੇਸਰੇ' ਵਿਚ ਗਾਰੀਗੀ ਨੇ
ਜਿਥੇ ਅੰਰਤ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਥੇ ਪੂਰੀ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਗਾਵਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਭਾਵੇਂ ਉਹ
ਬਗਾਵਤ ਸੀਮਤ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਹੀ ਸੀ। 'ਕਣਕ'

ਵਿਚ ਬਿਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਇਹ ਮੰਗ ਜੁੜੀ ਹੈ। ਇਸ
ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਮੰਗ ਆਪਣਾ ਨੁੱਕੜ ਨਾਟਕ
'ਸਮਾਜ' ਹੈ। ਨੁੱਕੜ ਨਾਟਕ ਦੀ ਸੈਲੀ ਨੂੰ
ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਬਿਆਨ
ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।
ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਅੰਰਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਨਮ
ਪੀੜ੍ਹਾ ਉਹ ਸਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾ
ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਹੋਰੇ ਦੇ ਬਾਪ ਨਾਲ। ਬਿੱਠ੍ਠ ਵੀਨਾ
ਗਾਣੀ ਦਾ ਪੁੱਤਨ ਨਹੀਂ, ਵਿਨੋਦ ਸਹਿਬ ਦਾ ਪੁੱਤਰ
ਹੈ, ਬੰਦੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ,
ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ। ਸੈਦਾ, ਸਲੀਕ
ਬੇਗਮ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਅਸਲਮ ਖਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ
ਹੈ। ਪਰ ਬਿਠ੍ਠ, ਬੰਦੀ, ਸੈਦਾ ਜੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਦੇ
ਤਾਂ ਨੈਪੀ ਵੀਨਾ ਗਾਣੀ ਬਦਲੇਗੀ, ਵਿਨੋਦ
ਸਹਿਬ ਨਹੀਂ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ, ਅਸਲਮ
ਖਾਂ ਨਹੀਂ।
ਇਸ ਬਿਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਇਹ ਮੰਗ ਜੁੜੀ ਹੈ
ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਅੰਜ
ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ। (ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਗ ਹੁਣ
ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਮੰਨੀ
ਗਈ ਹੈ।)